

Ewelina Zając

ORCID ID: 0000-0002-5076-8347

Uniwersytet Łódzki

BUDOWNIK, KRAWC I ŁOWIAK, CZYLI JAK DZIECI PIĘCIOLETNIE TWORZĄ NAZWY WYKONAWCÓW CZYNNOŚCI

Język dziecka od wielu lat jest przedmiotem prac z zakresu logopedii, językoznawstwa, psychologii, pedagogiki. Zagadnienia podejmowane dotychczas dotyczyły rozwoju mowy dziecka i jego zaburzeń, artykulacji – poprawnej i nieprawidłowej, leksyki, słowotwórstwa, fleksji. Celem artykułu jest zaprezentowanie i omówienie materiału leksykalnego zebranego wśród dzieci pięcioletnich (z terenu powiatu tureckiego w województwie wielkopolskim), który dotyczył nazw wykonawców czynności.

Materiał badawczy stanowią wyniki badań logopedycznych przeprowadzonych w przedszkolu w dwu grupach dzieci pięcioletnich we wrześniu 2017 roku. Badania nie zostały zaplanowane jako naukowe, są one wynikiem codziennej pracy. Podczas przeprowadzania corocznej diagnozy logopedycznej w przedszkolu zbadano również zasób słownictwa dzieci – skupiono się przede wszystkim na nazwach wykonawców czynności. Badana grupa liczyła 40 dzieci – 22 dziewczynki i 18 chłopców. Badania przesiewowo-diagnostyczne prowadzone były indywidualnie z każdym dzieckiem w gabinecie logopedycznym. Nie podpowiadano dziecku, nie sugerowano żadnej odpowiedzi, nie wywierano presji czasowej, skupiono się na zachowaniu przyjaznej atmosfery, by dzieci nabrały zaufania do prowadzącego badania, by się otworzyły i były chętne do współpracy.

W badaniu skupiono się na zebraniu materiału leksykalnego na temat nazw męskich i żeńskich wykonawców czynności. Do nazwania dzieci miały 14 zawodów męskich i 8 żeńskich, które w wieku 5 lat powinny już znać. Ich zadaniem było udzielenie odpowiedzi na pytania: 1) „Jak nazywa się pan, który... (piecze chleb; naprawia buty; pracuje w polu, sieje zboże i później zbiera plony; szyje ubrania; steruje samolotem; łowi ryby; buduje domy; pracuje w wojsku i jeździ na wojny; pływa statkiem; jeździ ciężarówkami; gasi pożary; ściga złodziei; leczy ludzi; leczy zęby)?”

2) „Jak nazywa się pani, która... (obcina włosy i robi fryzury; gotuje obiady; sprzedaje w sklepie; uczy w szkole; robi zastrzyki; leczy ludzi; leczy zęby; gra w filmach i teatrze)?”. Łącznie zgromadzono 180 nazw: 64 powstałe w wyniku kreacji formalnojęzykowej i 116 bez kreacji formalnojęzykowej.

W artykule analizie słowotwórczej poddane zostały nazwy wykonawców czynności, wśród których wyróżnić należy nazwy z kreacją formalnojęzykową, czyli podzielne słowotwórczo, oraz nazwy bez kreacji formalnojęzykowej, przeniesione z zasobu wyrazów pospolitych i nazw własnych (antroponimów). Za nazwy z kreacją formalnojęzykową, czyli utworzone w wyniku derywacji słowotwórczej, uznano takie określenia, które nie mają swego potwierdzenia w zbiorze apelatywów lub nazw własnych. Wśród tych form można wydzielić neologizmy słowotwórcze¹, czyli nowe wyrazy będące formacją słowotwórczą, utworzone według wzorców istniejących w języku. Dziecko, które uczy się mowy od swego otoczenia, musi opanować system fonetyczny, nabyć zasób słów oraz przyswoić podstawy systemu gramatycznego [Chmura-Klekotowa 1971: 99]. Nauka gramatyki odbywa się podczas mówienia, stąd wiele analogicznych form słowotwórczych i fleksyjnych, które konstruowane są na wzór poznanych wcześniej i utrwalonych w pamięci dziecka [Chmura-Klekotowa 1971: 100]. Tworzenie nowych wyrazów przez dzieci dowodzi, że zdobyły one już pewną umiejętność budowania wyrazów i próbują tę wiedzę wykorzystać w praktyce. Jednak podczas nauki szkolnej formy te zostają wyparte przez poprawne konstrukcje.

Dzieci w wieku przedszkolnym mają największą zdolność do kształtowania języka, są kreatywne, co jest też cechą ich osobowego języka. Wraz ze wstąpieniem dziecka do szkoły kończy się okres swoistej mowy dziecięcej, przejmuje ono mowę od swoich kolegów, chce mówić tak, jak jego rówieśnicy. Poza tym szkoła uczy prawidłowych wzorców, nie tylko prospołecznych, moralnych, kulturalnych, ale także językowych. Duży wpływ na rozwój języka w wieku przedszkolnym ma język, jakim posługują się nauczyciele. Oczywiście powinien być on jak najbardziej poprawny, ponieważ naturalna tendencja dziecka do naśladowania dorosłych powoduje przyjmowanie wszelkich nawyków językowych [Matusek 2013: 27]. Rola nauczyciela w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej jest istotna, ponieważ modeluje on język dziecka, pokazuje bogactwo języka mówionego, później pisanego, a także uwrażliwia na estetykę i piękno mowy ojczystej [Wieczór 2014: 341]. Nauczyciel czuwa również nad rozwojem mowy dzieci. Jednym z ważniejszych etapów w życiu dziecka jest nazywanie. Świadczy ono o tym, że dziecko poznaje świat, doświadcza go – poprzez nazwanie tworzy się zidentyfikowana część świata [Dziurda-Multan 2008: 155].

Wśród zgromadzonych określeń wykonawców czynności dominują nazwy bez kreacji formalnojęzykowej (116 nazw – 64,4%). Nazw z kreacją formalnojęzykową odnotowano 64, czyli niemal o połowę mniej niż pozostałych określeń. Dzielać materiał na pochodzący od dziewczynek i chłopców, zaznaczyć należy, że wśród

¹ Termin za: Buttlerowa 962: 235–244.

zasobu leksykalnego zarówno dziewczynek, jak i chłopców, przeważają nazwy powstałe w wyniku przeniesienia z zasobu nazw własnych i wyrazów pospolitych. Z zestawienia (zob. tabela 1) widać jednak znaczną różnicę w produkcji nazw przez chłopców i dziewczynki (aż 108 wszystkich określeń otrzymanych od chłopców, a 72 otrzymane od dziewczynek). Są oni bardziej kreatywni, tworzą więcej nazw za pomocą derywacji słowotwórczej, lub też, nie znając właściwych określeń, kreują własne, by nie zostawiać pytania bez odpowiedzi. Dziewczynki w sytuacji, gdy nie знаły właściwego określenia, częściej odpowiadały „nie wiem”.

Zgromadzonych zostało 180 określeń wykonawców czynności, utworzonych przez dzieci samodzielnie za pomocą derywacji słowotwórczej oraz w wyniku prostego przeniesienia z zasobu nazw własnych i wyrazów pospolitych. W nazwach z kreacją formalnojęzykową znajdują się najważniejsze rodzaje formantów słowotwórczych występujących w języku polskim. Większość nazw powstała w wyniku derywacji sufiksальной, kilka w wyniku tzw. derywacji wymiennej² oraz derywacji wstecznej; brak nazw utworzonych przez prefiksację.

Tabela 1. Wykaz wszystkich zgromadzonych nazw zawodów

	Nazwy bez kreacji formalnojęzykowej	Nazwy z kreacją formalnojęzykową	Łącznie
Dziewczynki	49	23	72
Chłopcy	67	41	108
Łącznie	116	64	180

Znaczna część nazw jest derywowana od czasowników (np.: *szyjarz*: *szyć*, *łowiarcz*: *łowić*, *budownik*: *budować*, *sprzedawarka*: *sprzedawać*), ponieważ nazwy osób charakteryzują się umiejętnościami, skłonnością lub wykonywaniem przez nie pewnych czynności [Grzegorzczkova 1984: 38]. Pojawiły się też określenia utworzone od obiektów lub miejsc wykonywania czynności, czyli na drodze motywacji odrzeczownikowej (np.: *obiadka*: *obiad*, *skleparka*: *sklep*, *zastrzykowa*: *zastrzyk*, *rybacz*: *ryba*, *sterarz*: *ster*).

Wśród najczęstszych formantów tworzących *nomina agentis* wyróżnia się: *-arz*, *-owiec*, *-ista*, *-nik*, *-owy*, *-ak*, *-ciel*, *-ca*, *-owicz* [Grzegorzczkova 1984: 375].

Najwięcej (9) określeń męskich wykonawców czynności powstało za pomocą sufiksu *-arz* (*buciarz*, *polarz*, *szyjarz*, *samolotarz*, *sterarz*, *łowiarcz*, *rybiarz*, *wojskarz*, *ciężarówkarz*). Dzieci próbowały tworzyć samodzielnie derywaty za pomocą sufiksu *-arz*, jednak łącząc go z błędną podstawą słowotwórczą, np. *łowiarcz*: *łowić*, *polarz*: *pole*, *samolotarz*: *samolot*. Przyczyną powstawania takich niepoprawnych konstrukcji mógł być mechanizm analogii. Dzieci zapewne tworzyły nazwy typu *buciarz*, *polarz* na wzór znanych im już określeń *drukarz*, *lekarz*, *malarz*, *piekarz*.

² Por. Laskowski, Wróbel 1964: 214–220.

Na drugim miejscu znalazły się nazwy derywowane za pomocą *-nik* (6 określeń: *piekarnik, naprawnik, szyjnik, łownik, budownik, strażnik*). Aż 11 sufiksów (*-ek, -czyk, -aj, -c, -ca, -alnik, -'eniec, -yk, -arnia, -ownik, -cki*) utworzyło jedynie po jednej nazwie. Niektóre badane dzieci próbowały wymyślić nazwę wykonawcy czynności, dobierając dopuszczalny w tym paradygmacie formant *-nik* (np.: *naprawnik: naprawiać, szyjnik: szyć, łownik: łowić*) lub *-ca* (*sterowca: sterować*). Część takich określeń zaliczyć trzeba do neologizmów dziecięcych, np.: *zbożaj: zboże, statownik: statek, szyjnik: szyć*.

Ciekawą nazwą jest *szywiec* na określenie *krawca*, utworzoną analogicznie do formy *krawiec*, poprzez dodanie sufiksu *-ec* do tematu *szywać*.

Oprócz prostej derywacji słowotwórczej, poprzez dodanie sufiksu do tematu, pojawiła się jedna forma *krawc*, utworzona przez usunięcie ruchomego „e” z przyrostka *-ec* w wyniku analogii do form przypadków zależnych.

Na nazwanie mężczyzn pracujących w danym zawodzie najwięcej różnych określeń dzieci utworzyły dla *rybaka* (*łowiarz, łowiak, łowieniec, łownik, łownik, rybacz, rybiarz*), *pilota* (*lotnista, samolocista, samolotarz, sterarz, sterowiec, sterowca*) i *murarza* (*budowlak, budownik, budowczyk, budowlan*). Dzieci traktowały niektóre określenia synonimicznie, np. *rybak* i *wędkarz*, co według słowników ma inne znaczenia. Jedynie jedna nowa nazwa powstała na nazwanie żołnierza (*wojskarz*), co wskazuje na to, że albo dzieci znają nazwę tego zawodu i podały formę *żołnierz*, albo pozostawiają pytanie bez odpowiedzi. Podczas gromadzenia materiału miała miejsce druga sytuacja.

Dla zawodów *lekarz* i *dentysta* żadne z dzieci nie utworzyło nowej nazwy, posługiwały się jedynie określeniami znanymi i zasłyszczanymi na co dzień. Z nazwaniem zawodów, z którymi dzieci stykają się częściej, znają je, nie miały problemów – częściej podawały poprawne odpowiedzi, nie tworzyły nowych form.

Tabela 2. Wykaz nazw męskich wykonawców czynności utworzonych w wyniku derywacji słowotwórczej

Nazwa zawodu	Sufiks	Nazwy utworzone przez chłopców	Sufiks	Nazwy utworzone przez dziewczynki
1	2	3	4	5
piekarz	<i>-nik</i>	piekarnik: piekarz	<i>-ek</i>	kucharek: kucharz
szewc	<i>-arz</i>	buciarz: but	<i>-ista</i>	naprawista: naprawiać
	<i>-nik</i>	naprawnik: naprawiać	<i>-czyk</i>	naprawczyk: naprawiać
rolnik	<i>-arz</i>	polarz: pole		
	<i>-aj</i>	zbożaj: zboże		
krawiec	<i>-arz</i>	szyjarz: szyć		
	<i>-'ec</i>	szywiec: szywać		
	<i>-nik</i>	szyjnik: szyć		
	<i>-c</i>	krawc: krawiec		
pilot	<i>-arz</i>	samolotarz: samolot sterarz: ster		
	<i>-'ec</i>	sterowiec: sterować	<i>-ista</i>	lotnista: lotnik, samolocista: samolot
	<i>-ca</i>	sterowca: sterować		

1	2	3	4	5
rybak	-arz	łowiarcz: łowić	-arz	łowiarcz: łowić rybiarz: ryba
	- 'ak	łowiak: łowić	- 'ak	łowiak: łowić
	-nik	łownik: łowić		
	-alnik	łownik: łowić		
	-acz	rybacz: ryba		
	- 'eniec	łowieniec: łowić		
murarz	-ak	budowlak: budować		
	-nik	budownik: budować	-nik	budownik: budować
	-czyk	budowczyk: budować		
żołnierz	-arz	wojskarcz: wojsko		
marynarz	-ownik	statownik: statek	-acz	pływacz: pływać
kierowca	-nik	budownik: budować	-arz	ciężarówkarcz: ciężarówka
	- 'ec	ciężarowiec: ciężarówka		
strażak	-cki	strażacki: strażak	-nik	strażnik: straż
			-arnia	strażarnia: straż
lekarz				
dentysta				

Badane dzieci pięcioletnie do określenia nazw żeńskich wykonawców czynności użyły 9 sufiksów, za pomocą których utworzyły 18 form. Wśród zawodów kobiecych najbardziej produktywny okazał się sufiks *-arka* (*sprzedawarka, skleparka, zębarka, zębiarka*). Po trzy nazwy zawierały sufiksy *-ka* (*obiadka, ubranka, doktorka*) i *-aczka* (*gotowaczka, sprzedawaczka, szywaczka*), a po jednym sufiksy *-niczka* (*sprzedawniczka*), *-alniczka* (*sprzedalniczka*), *-niaczka* (*szyjniaczka*), *-anka* (*szkolanka*). W porównaniu z powstałymi nazwami męskich wykonawców czynności, których odnotowano 41, określeń żeńskich jest niemal o połowę mniej – 23 nazwy. Podyktowane może być to faktem, że dzieci znały prawidłowe odpowiedzi, bo łącznie podały 51 nazw bez kreacji formalnojęzykowej, występujących w języku polskim (zob. tabela 5).

Tabela 3. Wykaz nazw żeńskich wykonawców czynności utworzonych w wyniku derywacji słowotwórczej

Nazwa zawodu	Sufiks	Nazwy utworzone przez chłopców	Sufiks	Nazwy utworzone przez dziewczynki
1	2	3	4	5
kucharka	-ka	obiadka: obiad	-aczka	gotowaczka: gotować
sprzedawczyni	-arka	sprzedawarka: sprzedać skleparka: sklep	-aczka	sprzedawaczka: sprzedawać
	-niczka	sprzedawniczka	-alniczka	sprzedalniczka
krawcowa	-ka	ubranka: ubranie	-aczka	szywaczka
	-niaczka	szyjniaczka	-owa	szewcowa

1	2	3	4	5
nauczycielka	-anka	szkolanka: szkoła		
pielęgniarka	-owa	zastrzykowa: zastrzyk	-ka	doktorka: doktor
	-ka	doktorka: doktor		
dentystka	-arka	zębarka: zęby	-'arka	zębiarka: zęby
	-ka	doktorka: doktor		
lekarka			-ka	doktorka: doktor doktórka: doktor

Oprócz derywacji słowotwórczej nazwy wykonawców czynności powstawały również poprzez proste przeniesienie apelatywów do zbioru określeń osób wykonujących dany zawód. Znajomość poprawnych, spodziewanych nazw świadczyć może o dużej wiedzy dzieci o świecie. Poza tym w procesie nabywania leksyki (zresztą nie tylko leksyki, ale języka w ogóle) przez dzieci ważną rolę odgrywa wzór językowy otoczenia [Porayski-Pomsta 2007: 158]. Dziecko bierze przykład z najbliższych osób, naśladuje je, stąd też zasób słownika biernego i czynnego dziecka jest różny w zależności od tego, jakim słownictwem posługują się rodzice, dziadkowie, opiekunki itp. Dziecko czerpie wzorce językowe niezależnie od tego, czy mamy tego świadomość, czy chcemy, by brało z nas przykład. Pod wpływem dorosłych kształtuje się jego wiedza o świecie na temat zagrożeń cywilizacyjnych, wynalazków, tradycji oraz języka. Podłożem rozwoju mowy jest życie w społeczeństwie, dzięki temu wzbogaca się zasób słownika biernego i czynnego dziecka. W wieku przedszkolnym dzieci rozumieją więcej słów i konstrukcji gramatycznych występujących w mowie osób dorosłych, ale mniej ich stosują we własnych wypowiedziach [Mystkowska 1991: 36]. Kształtuje się również myślenie abstrakcyjne, które zastępuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe. Mowa dziecka w przedszkolu to mowa sytuacyjna i konkretno-wyobrażeniowa, stadium myślenia i mowy abstrakcyjnej osiągnięte jest dopiero w wieku szkolnym [Mnich 2002: 14]. Mowa związana jest z rozwojem procesów poznawczych, tj. spostrzegania, pamięci i uwagi, które decydują o bogactwie słownika, układzie treści oraz o poprawnej strukturze wypowiedzi [Mnich 2002: 15].

Zaproponowane w badaniu określenia są proste i powinny być znane dziecku pięcioletniemu, jednak odnotowane przykłady, pochodzące ze zbioru apelatywów, świadczą o tym, że dzieci wiele określeń traktują zamiennie. W niewielu sytuacjach można odnotować przewagę poprawnej, oczekiwanej przez badanego odpowiedzi nad innymi określeniami. Rzecz taka ma się (z zawodów męskich) ze: strażakiem (35 dzieci udzieliło poprawnej odpowiedzi), policjantem (25 odpowiedzi), dentystą (22 odpowiedzi), lekarzem (18 odpowiedzi). Znaczna przewaga nazw powstałych na drodze formalnojęzykowej nad określeniami przeniesionymi ze złoza apelatywów dotyczy określeń: *krawiec, pilot, rybak, krawcowa*.

Tabela 4. Wykaz nazw męskich wykonawców czynności przeniesionych z zasobu wyrazów pospolitych

Nazwa zawodu	Odpowiedzi udzielone przez chłopców	Odpowiedzi udzielone przez dziewczynki
piekarz	piekarz 2 kucharz 8 młynarz	piekarz 7 kucharz 4 piekarnia 1 piekarnik 1
lekarz	lekarz 9 doktor 3 szpital 1	lekarz 9 doktor 7
dentysta	dentysta 11 doktor 3	dentysta 11 doktor 1 lekarz 2
szewc	szewc 3 mechanik 2 pan but	szewc 4
rolnik	rolnik 5 farmer 2	rolnik 2 gospodarz 1 pracownik 1
krawiec		krawiec 1 szewc 1
pilot	pilot 1 lotnik 4 sterowniczy 1	pilot 2
rybak	rybak 3 wędkarz 3 od ryb 1	wędkarz kapitan
murarz	murarz 2 budowniczy 2 budowlaniec budowlany	murarz 1 budowniczy 2 budowlaniec 1 budowlany 1
żołnierz	żołnierz 3 wojsko 2 czołgowy 1	
marynarz	kapitan 5 żeglarz 1 pirat 1	kapitan 1 żeglarz 3
kierowca	budowniczy 1 ciężarówka 1 ciężarowy 1 pan tir 1	sprzedawca 1
policjant	policjant 12 policja 5 antyterrorysta 1	policjant 13 policja 7
strażak	strażak 16	strażak 19

Dzieci nie miały większych problemów z podaniem właściwych określeń nazw wykonawców danych czynności, które pochodziły ze złoża apelatywnego lub z zasobu antroponimów – wykonawców zawodów określano za pomocą *nomina propria* tylko w kategorii zawodów kobiecych, dotyczyło to zawodu fryzjerki, sprzedawczyni i nauczycielki. Dzieci, przede wszystkim chłopcy (6 nazw, u dziewczynek jedna), podawały konkretne imię kobiety pracującej w danym zawodzie (*Iwonka, Kasia, Arleta, Ania*), tym samym nie widziały zawodu globalnie, ale jednostkowo. Szukając poprawnych określeń, dzieci odwoływały się do asocjacji semantycznych, wykorzystując pierwsze, najbliższe im skojarzenia, stąd imiona znanych im nauczycielek, ekspedientek czy fryzjerek.

Badane pięcioletki myliły wykonawcę czynności z miejscem, w którym dana czynność się odbywa, z narzędziem niezbędnym do wykonania tej czynności lub z instytucją, w której wykonawcy danego zawodu pracują, np.: *piekarnia* zamiast *piekarz*, *szpital* zamiast *lekarz*, *wojsko* zamiast *żołnierz*, *ciężarówka* zamiast *kierowca*, *policja* zamiast *policjant*.

Podczas określania żeńskich wykonawców czynności dzieci wymiennie stosowały określenia w rodzaju męskim, np.: *fryzjer*, *kucharz*, *lekarz*, *doktor*, *śpiewak*, *filmowiec*. Oprócz nazw rzeczownikowych pojawiły się także rzeczowniki odprzymiotnikowe: *filmowa*, *szkolna*, *szkolona*, *ciężarowy*, *budowniczy*, *budowlany*, *czołgowy*, *sterowniczy*.

Wśród nazw bez kreacji formalnojęzykowej odnotować można dwie o budowie złożonej, są to *pan but* na określenie *szewca* i *od ryb* na nazwanie *rybaka* – zapewne z elipsą członu *pan*.

Tabela 5. Wykaz nazw żeńskich wykonawców czynności przeniesionych z zasobu wyrazów pospolitych i nazw własnych

Nazwa zawodu	Odpowiedzi udzielone przez chłopców	Odpowiedzi udzielone przez dziewczynki
1	2	3
fryzjerka	fryzjerka 8 fryzjer 5 Iwonka 1	fryzjerka 15 fryzjer 3
kucharka	kucharka 12 kucharz 2	kucharka 10 kucharz 3 kuchenka 1
sprzedawczyni	sprzedawczyni 1 sprzedawca 2 sklepową 2 Kasia 1	sprzedawczyni 4
krawcowa	krawcowa 1	krawcowa 4 szwaczka 1
nauczycielka	nauczycielka 3 Arleta 1 Kasia 2 Ania 1	nauczycielka 9 przedszkolanka 1 Kasia 1

1	2	3
	nauczyciel 1 szkolona 1 szkolna 1	
pielęgniarka	pielęgniarka 2 lekarz 2 lekarka 2 doktor 2 szpital 1 strzykawka 1	lekarz 3 lekarka 2 doktor 4
aktorka	filmowa filmowiec śpiewak	aktorka 2 artystka 1
lekarka	lekarka 11 lekarz 2 doktor 1	lekarka 6 lekarz 2 doktor 1 pielęgniarka 1
dentystka	dentystka 8	dentystka 10

Analiza zebranego materiału wnosi do badań językoznawczych i logopedycznych nie tylko dane empiryczne, ale pozwala na ujawnienie nowych elementów w tych dziedzinach. Dominującym sposobem tworzenia nazw przez dzieci jest przejmowanie nazw konwencjonalnych, przeniesionych z zasobu wyrazów pospolitych i nazw własnych, co świadczy o ich bogatej wiedzy o świecie [Dziurda-Multan 2008: 154].

Rozwój mowy dziecka zależy może od różnych czynników, np.: od predyspozycji genetycznych dziecka, warunków społecznych, poziomu i tempa rozwoju psychofizycznego oraz rozwoju jego możliwości poznawczych [Porayski-Pomsta 1994: 57]. Język dziecka jest czymś niepowtarzalnym; nie zawsze to, co ono tworzy, odbiorca powinien brać na poważnie, gdyż często ma to charakter gry językowej. Niemniej jednak, jeśli dziecko nazywa przedmioty, zjawiska czy osoby „po swojemu”, świadczy to o kreowaniu swojego indywidualnego języka – dziecko staje się twórcą, a co za tym idzie, kształtuje swoją indywidualność oraz osobowość, rozwija kreatywność, tak bardzo potrzebną w dzisiejszym świecie.

Z całą pewnością nie można stwierdzić, że język badanych dzieci cechuje ubóstwo leksykalne. Formanty i sposoby tworzenia nazw wykonawców czynności świadczą o tym, że dzieci dysponują dużym zasobem form, a wzorce, z których je czerpią, przyczyniają się do rozwoju języka i kształtowania indywidualności językowej. Dzieci w wieku 5–6 lat przekraczają powoli granicę rozwoju językowego, za którą pojawia się coraz mniej neologizmów [zob. Kaczmarek 1953, 1977; Czukowski 1962]. Dzieci sześciolatnie upodabniają swój słownik do słownika dorosłych, wiedzą, że nie można dowolnie rozszerzać zasobu leksykalnego [Dziurda-Multan 2008: 152]. Stąd tak istotne jest rejestrowanie i omawianie form słowotwórczych tworzonych przez jak najmłodsze dzieci.

Bibliografia

- Buttlerowa D., 1962, *Neologizm i terminy pokrewne*, „Poradnik Językowy”, z. 5–6, s. 235–244.
- Chmura-Klekotowa M., 1971, *Neologizmy słowotwórcze w mowie dzieci*, „Prace Filologiczne” 21, s. 99–235.
- Czukowski K., 1962, *Od dwóch do pięciu*, Warszawa.
- Dziurda-Multan A., 2008, *Dziecięce sposoby tworzenia nazw*, Lublin.
- Grzegorzczkowska R., 1984, *Zarys słowotwórstwa polskiego*, Warszawa.
- Kaczmarek L., 1953, *Kształtowanie się mowy dziecka*, Poznań.
- Laskowski R., Wróbel H., 1964, *Użycie paradygmatu w funkcji formantu słowotwórczego we współczesnej polszczyźnie*, „Język Polski” XLIV, z. 4, s. 214–220.
- Matusek B., 2013, *Rozwój kompetencji językowych dzieci od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole*, „Pedagogika” 8, s. 25–30.
- Mnich M., 2002, *Sprawność językowa dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Kraków.
- Mystkowska H., 1991, *Rozwijamy mowę i myślenie dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa.
- Porayski-Pomsta J., 1994, *Umiejętności komunikacyjne i językowe dzieci w wieku przedszkolnym. Studium psycholingwistyczne*, Warszawa.
- Porayski-Pomsta J., 2017, *Potoczność w mowie dzieci [w:] Potoczność a zachowania językowe Polaków*, red. B. Boniecka i S. Grabias, Lublin, s. 155–164.
- Wieczór E., 2014, *Proces nabywania przez dzieci kompetencji językowych i komunikacyjnych*, „Studia Dydaktyczne” 26, s. 341–359.
- Zgółkowska H., 2016, *Słownictwo dzieci w wieku przedszkolnym w latach 2010–2015*, Poznań.

BUDOWNIK, KRAWC AND ŁOWIAK – HOW FIVE-YEAR-OLD CHILDREN FORM THE NAMES OF THE CONTRACTORS OF ACTIVITIES

Summary

Naming is an important stage in a child's life, proving that they learn and experience the world. With age, active vocabulary of children is growing. Pre-school children have the greatest ability to shape a language, they are creative and take an example from the environment. While modeling themselves on adults, they take over part of the vocabulary, but also create new words for naming things, phenomena, people they know, but also those who they have not remembered or have not met before. The aim of the article is to present and discuss the lexical material collected among five-year-old children (from the area of Turek, Greater Poland Voivodeship/ Wielkopolska). The presented analysis touches upon the methods of creating names of the contractors of different activities, including word formation techniques and the phenomenon of analogy.

Key words: word formation, names of professions, children, linguistic creativity